

**ПОЛОЖБАТА НА ЖРТВАТА ВО КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА ВО СВЕТЛИНА НА  
ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ИЗМЕНИ НА ДИРЕКТИВАТА НА ЕУ ЗА ПРАВАТА НА  
ЖРТВИТЕ ОД 2012 ГОДИНА**

**1.02 Прегледна научна статија  
УДК 343.988:343.1  
342.7-058.6:343.1]:341.24(4-672ЕУ)"2012"**

**Вовед**

Во ерата на ресторативната правда, која особено доби значење во изминатите две децении, посебно внимание се посветува на положбата, правата и заштитата што ги ужива жртвата на кривично дело. Фокусот кон положбата на жртвата постои и во активностите на меѓународните организации, ЕУ, а и на домашен план. Унапредување на законодавството и транспонирање на директивите на ЕУ е *conditio sine qua non* во рамките на постојниот процес на скрининг, а во пресрет на започнување на преговорите за полноправно членство во ЕУ. Плодните активности на ЕУ во однос на положбата на жртвата траат долги години, но основите се поставија со Директивата за воспоставување минимални стандарди за правата, поддршката и заштитата на жртвите на кривични дела од 2012 година,<sup>2</sup> со која се замени претходно важечката Рамковна одлука бр. 220 од 2001 година. Со цел да се олесни навременото и правилно транспонирање на Директивата, во декември 2013 година Европската комисија го објави документот со Упатство за нејзиното транспонирање, и покрај тоа што рокот за нејзино транспонирање беше 16.11.2015 година.<sup>3</sup> Со оглед на фактот што сознанијата за подобрување на положбата на жртвата постојано се зголемуваат, се наметна потребата за измени на наведената Директива од 2012 година. На предложените измени им претходеше Евалуација на ефектите од примената на Директивата од 2012 објавена во јуни 2022 година, со цел да се воочат добрите практики и предизвиците во нејзината целосна примена, па во јули 2023 година Европската комисија предложи измени на оваа Директива.

**1. Евалуација на степенот на транспонирање на Директивата за правата на жртвите од 2012 година**

Директивата за правата на жртвите е суштински инструмент на ниво на ЕУ, кој утврдува збир на права за сите жртви на кривични дела. Но, овој документ е особено

---

<sup>1</sup> Јавен обвинител во Вишото јавно обвинителство Скопје и докторанд на Институтот по казнено право и криминологија на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.

<sup>2</sup> Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA

<sup>3</sup> DG Justice Guidance Document related to the transposition and the implementation of Directive 2012/29/EU, European Commission, DG Justice, December 2013.

значаен затоа што не само што утврдува збир на права, туку наметнува и соодветни обврски што треба да ги исполнат државите членки.

Имено, Директивата наведува дека сите жртви на кривично дело и членовите на нивните семејства треба да бидат препознаени како жртви и постапувањето спрема нив мора да биде со почит, на недискриминаторски начин, а врз основа на индивидуален пристап приспособен кон потребите на жртвата.

Во јуни 2022 година, Европската комисија изготви Евалуација за Директивата бр. 29 од 2012 година.<sup>4</sup> Евалуацијата имала цел да овозможи процена на релевантноста, ефективноста, ефикасноста, кохерентноста и додадената вредност што во рамките на европските држави произлегле од Директивата за правата на жртвите. Притоа, критериумите за евалуација го опфатиле периодот од влегување во сила на Директивата, односно 15.11.2012 година до октомври 2021 година. Евалуацијата имала цел да ги сумира научените лекции од транспонирањето и имплементацијата на Директивата во квалитативна и квантитативна смисла.

Она што е особено важно е тоа што наодите од евалуацијата беа основа за проектирање следни активности на Европската комисија.

Во рамките на Евалуацијата се претставени наодите за ефективна примена на основните одредби на Директивата, кои се групирани на следниов начин: право на жртвите на пристап до информации, право на жртвите на пристап до услуги за поддршка, право на жртвите на пристап до правдата и право на жртвите на заштита, но има и вкрстени референци кога некој елемент се однесува на повеќе права или одредби.

Евалуацијата довела до основ за изведување повеќе заклучоци во однос на индикаторите според кои може да се оценува имплементацијата, и тоа:

- во однос на **ефективноста** – Директивата има генерално позитивно влијание врз правото на информации, пристапот до услугите за поддршка на жртвите, пристапот до правдата, мерките за заштита и обезбедувањето професионална обука;

- во однос на **релевантноста** – Директивата генерално останува релевантна и адекватна, со нејзиниот опсег и дефиниции што се сметаат за соодветни за целта, но идентификувани се и некои ограничувања што потенцијално влијаат врз нејзината релевантност:

- од кој момент жртвите се стекнуваат со право да ги остварат правата;
- дали пред формалната идентификација како жртви може да остварат некое право;
- дали процесот на идентификација е едноставен или оптоварен со постапувања со кои се одолжува самото постапување, а од тоа зависи моментот кога жртвата ќе може да ги оствари своите права и сл.

- **разлика помеѓу деца и возрасни** – Директивата не го решава периодот на транзиција на жртвите од детството во зрелоста;

- **ИТ-развиток** – во однос на опсегот на Директивата, анализите покажале дека има простор за подобрување на улогата на дигиталниот простор и употребата на заеднички технологии;

---

<sup>4</sup> Evaluation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, Commission Staff Working Document, SWD(2022) 180 final, Brussels, 28.6.2022.

- во однос на **ефикасноста** – тешко може да се изведе единствен заклучок во однос на ефикасноста поради фактот што постојат големи разлики помеѓу државите членки во однос на националните закони, практиките, достапноста на ресурсите и трошоците поврзани со спроведувањето на специфичните одредби од Директивата, а особено:

- достапни се само делумни податоци и статистика;
- податоците за ресурсите на услугите за поддршка се многу оскудни и фрагментирани;
- има разновидни текови на буџетот во повеќето држави членки, поврзани со фрагментацијата на надлежностите меѓу националните власти;
- постои недоволно финансирање на системот за заштита на жртвите од јавниот буџет.

- во однос на **внатрешната кохерентност** – идентификувани биле потенцијални недоследности поради недостигот на јасен правен концепт за статусот на жртва во кривичната постапка;

- во однос на **надворешната кохерентност** – утврдено било дека нема големи недоследности помеѓу Директивата и националното законодавство, но тешкотии произлегле поради фактот што некои од одредбите на Директивата остануваат нејасни.

Евалуацијата во голема мера дала една јасна слика за сите тешкотии при имплементацијата на Директивата, укажала на различните практики во нејзината примена и особено дошол до израз различниот степен на обезбедени (пред)услови за нејзина успешна имплементација, и тоа, како во законска смисла, така и во однос на капацитетите за нејзино имплементирање, расположливите ресурси и финансиските средства.

Освен анализа на основните права на жртвата, евалуацијата идентификувала и значајни меѓусекторски елементи што имаат негативно влијание врз имплементацијата на Директивата. Притоа, посебно се нагласува недостигот на соработка помеѓу различните органи во државите членки, но и помеѓу самите држави членки. Европската комисија укажува на тоа дека е неопходно во државите членки да биде назначен еден национален орган како координативен орган одговорен за собирање, следење и известување на податоците за имплементација на Директивата, како и дека е потребно секоја држава членка да воспостави безбедни канали за известување со цел да им се помогне на жртвите да го надминат стравот од пријавување, поради што има голема темна бројка на непријавени кривични дела.

## **2. ОЦЕНА НА ПОТРЕБАТА ЗА РЕВИЗИЈА НА ДИРЕКТИВАТА ЗА ПРАВАТА НА ЖРТВИТЕ**

Неспорно е дека усвојувањето на Директивата за правата на жртвите во 2012 година може да се оцени како клучен фактор кон зајакнувањето на правата на жртвите и правдата насочена кон жртвите во ЕУ. Оваа Директива, несомнено, има одиграно голема улога во создавањето европска област на слобода, безбедност и правда.

Оваа Директива е дел од поголемиот број документи на ЕУ што се однесуваат на правата на жртвата во различни сегменти, кои би можело да се поделат на:

- документи што се од важност за сите жртви на кривични дела:

- Директивата на Советот 2004/80/ЕЗ од 29 април 2004 година во врска со компензација на жртвите на криминал, ОЈ L 261, 6.8.2004, стр. 15–18;<sup>5</sup>
- Директивата 2011/99/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 13 декември 2011 година за европскиот налог за заштита;<sup>6</sup>
- Регулативата (ЕУ) бр. 606/2013 на Европскиот парламент и на Советот од 12 јуни 2013 година за заемно признавање на мерките за заштита во граѓански прашања;<sup>7</sup>
- документи што регулираат права на одделни видови жртви (секторски):
  - Директивата 2011/36/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 5 април 2011 година за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на нејзините жртви;<sup>8</sup>
  - Директивата 2011/93/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 13 декември 2011 година за борба против сексуална злоупотреба и сексуална експлоатација на деца и детска порнографија;<sup>9</sup>
  - Директивата (ЕУ) 2017/541 на Европскиот парламент и на Советот од 15 март 2017 година за борба против тероризмот;<sup>10</sup> и
  - Директивата за борба против измама и фалсификување безготовински платежни средства.<sup>11</sup>

Поаѓајќи од важноста за заштита на правата на жртвата, вреди да се напомене дека во рамките на ЕУ во тек се постапки за:

- Изготвување Директива за спречување насилство врз жените и домашно насилство;<sup>12</sup> и
- Предлог за измени на Директивата бр. 36 од 2011 година во однос на жртвите на трговија со луѓе.<sup>13</sup>

<sup>5</sup> Council Directive 2004/80/EC of 29 April 2004 relating to compensation to crime victims, OJ L 261, 6.8.2004, p. 15-18.

<sup>6</sup> Directive 2011/99/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the European protection order (OJ L338, 21.12.2011, p. 2).

<sup>7</sup> Regulation (EU) No 606/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 on mutual recognition of protection measures in civil matters (OJ L181, 29.6.2013, p. 4).

<sup>8</sup> Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA (OJ L101, 15.4.2011, p. 1).

<sup>9</sup> Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA (OJ L335, 17.12.2011, p. 1).

<sup>10</sup> Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA. OJ.

<sup>11</sup> The Directive on combating fraud and counterfeiting of non-cash means of payment, Directive 2019/713 (OJ L123, 10.5.2019, p. 18).

<sup>12</sup> Proposal for a Directive on combating violence against women and domestic violence (the VAW proposal), COM (2022) 105 final, 8.3.2022.

<sup>13</sup> Proposal to amend Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims15, COM (2022) 732 final, 19.12.2023.

Во рамките на ваквите динамични процеси со цел подигнување на стандардите за заштита на правата на жртвите, не зачудува иницијативата за ревизија на Директивата за правата на жртвите.

Имено, идентификуваните недостатоци во нејзината практична примена во погоре наведената Евалуација ги поттикнале дискусиите и размислите дека една декада по нејзиното усвојување, дојдено е времето за определени измени.

Пред да се пристапи кон евалуација, во декември 2020 година, Европската комисија објавила Евалуационен патоказ (*Evaluation roadmap*).<sup>14</sup>

При подготовката на евалуацијата и процената на влијанието на Директивата за правата на жртвите, Комисијата консултирала широк опсег на засегнати страни. Имено, како дел од процената на влијанието на ревизијата врз законодавството за правата на жртвите, Комисијата презела конкретни активности: повик за доставување податоци (примени биле 53 одговори); јавна консултација (добиели биле 72 одговори); целни консултации со експерти од државите членки и Платформата за правата на жртвите и група експерти за кривично право; како и широки консултации за процената на влијанието на трошоците и придобивките од политичките опции.

Неспорно е дека Директивата за правата на жртвите нашироко ги има остварено очекуваните придобивки и има остварено позитивно влијание врз правата на жртвите, но определени конкретно согледани проблеми поврзани со правата на жртвите упатуваат на заклучок дека навистина е потребна ревизија на Директивата.<sup>15</sup>

Во основата, идентификувани се пет главни проблеми кон кои треба да се насочи измената на Директивата:<sup>16</sup>

1. Жртвите не добиваат секогаш информации за нивните права или добиваат несоодветни информации што им го отежнува или оневозможува остварувањето на тие права;

2. Ранливите жртви (како што се деца, постари лица, лица со попреченост, жртви на криминал од омраза и жртви во притвор) немаат секогаш корист од навремена процена на нивните потреби за заштита и се лишени од ефективни заштитни мерки, како што се наредбите за заштита;

3. Ранливите жртви често не може да се потпрат на специјалистичка поддршка, како што е продолжен психолошки третман, а децата жртви често не може да се потпрат на насочен пристап заснован врз соработка меѓу повеќе агенции;

4. Учеството на жртвите во кривичната постапка често е тешко поради недостиг на правни совети и насоки и разлики во правилата за статусот на жртвите во овие постапки;

5. Пристапот на жртвите до компензација во домашни и прекугранични случаи е отежнат поради недостигот на државна поддршка при извршувањето на нарачаната компензација од сторителот, што доведува до ризик од секундарна виктимизација.

Имајќи ги предвид вака идентификуваните тешкотии, се проектирале и подрачјата кон кои треба да се насочи ревизијата на Директивата. Притоа, се нагласува дека особено внимание треба да биде посветено на ефикасно препознавање на пресудите и судските

---

<sup>14</sup> Evaluation roadmap, EC, December 2020, Supporting crime victims – evaluation of the Victims’ Rights Directive (europa.eu).

<sup>15</sup> Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, Brussels, 12.7.2023, COM(2023) 424 final 2023/0250 (COD).

<sup>16</sup> Proposal for amending Directive 2012/29/EU, оп. цит., стр. 2.

одлуки во кривичната материја; високо ниво на безбедност поради подобро пријавување криминал; правда фокусирана на жртвите, каде што жртвите се препознаваат и може да се потпрат на нивните права. Воедно, специфичните цели што треба да ги оствари ревизијата се насочени кон значително подобрување во пристапот на жртвите до информации; подобро усогласување на мерките за заштита со потребите на жртвите за да се овозможи безбедност за ранливите жртви; подобрен пристап до специјалистичка поддршка за ранливите жртви; поефикасно учество во кривичната постапка за жртвите; и олеснет пристап до компензација од сторителот во сите случаи, вклучително и национални и прекугранични случаи.

### **3. КОНКРЕТНИ ПРЕДЛОЖЕНИ ИЗМЕНИ НА ДИРЕКТИВАТА ЗА ПРАВАТА НА ЖРТВАТА**

Во рамките на предложената ревизија се содржани повеќе измени, но за целите на овој труд ќе бидат наведени само новите членови што се предлага да бидат додадени во Директивата.

#### **Член 3а – Линии за помош на жртвите (victims' helpline)**

1. Државите членки ги преземаат неопходните мерки за воспоставување лесно достапни, прифатливи, бесплатни и доверливи линии за помош на жртвите, кои:
  - (а) им обезбедуваат на жртвите информации наведени во членот 4(1);
  - (б) нудат емоционална поддршка;
  - (в) ги упатуваат жртвите до специјализирани услуги за поддршка и/или специјализирани телефонски линии за помош доколку е потребно.
2. Државите членки ќе се погрижат да се обезбедат линии за помош наведени во ставот 1 преку телефонска линија за помош поврзана со усогласениот број на ЕУ „116 006“ и преку други информатички и комуникациски технологии, вклучително и веб-страници.
3. Државите членки преземаат соодветни мерки за да обезбедат достапност на услугите наведени во ставовите 1 и 2 на други јазици, вклучувајќи ги најмалку јазиците што најмногу се користат во државата членка.
4. Линиите за помош може да бидат воспоставени од јавни или невладини организации и може да се организираат на професионална или доброволна основа.

#### **Член 5а – Пријавување сторено кривично дело**

1. Државите членки обезбедуваат жртвите да може да пријават кривични дела до надлежните органи преку лесно достапни, кориснички информатички и комуникациски технологии. Таквата можност вклучува доставување докази каде што е изводливо.
2. Државите членки ги преземаат неопходните мерки за да го охрабрат секое лице што знае или се сомнева, со добра намера, дека се сторени кривични дела или дека се очекуваат дополнителни акти на насилство, за да го пријави тоа до надлежните органи.
3. Државите членки гарантираат дека жртвите може ефективно да ги пријават кривичните дела извршени во притворските установи. Установите за притвор, покрај затворите, вклучуваат и центри за притвор и ќелии за чување осомничени и обвинети, специјализирани установи за притвор за баратели на меѓународна заштита и центри за

сместување пред преместување и центри за сместување во кои се наоѓаат барателите и корисниците на меѓународна заштита.

4. Кога децата пријавуваат кривични дела, државите членки обезбедуваат дека процедурите за пријавување се безбедни, доверливи, дизајнирани и достапни на начин погоден за децата и дека користат јазик во согласност со нивната возраст и зрелост.

5. Државите членки обезбедуваат дека на надлежните органи што доаѓаат во контакт со жртвата што пријавила кривично дело им е забрането да пренесуваат лични податоци што се однесуваат на статусот на престој на жртвата до надлежните миграциски органи, барем до завршувањето на првата индивидуална процена наведена во членот 22.

#### Член 9а – Таргетирани и интегрирани услуги за поддршка за деца

1. Државите членки ќе ги преземат неопходните мерки за да обезбедат достапност на таргетирани и интегрирани специјализирани услуги погодни за децата со цел да им се обезбеди поддршка и заштита соодветна на возраста, неопходни за сеопфатно решавање на мноштвото потреби на децата жртви.

2. Таргетираните и интегрирани услуги за поддршка за децата жртви ќе обезбедат координиран мултисекторски механизам што ги вклучува следниве услуги:

(а) обезбедување информации;

(б) медицински преглед;

(в) емоционална и психолошка поддршка;

(г) можност за пријавување кривично дело;

(д) индивидуална процена на потребите за заштита и поддршка наведени во членот 22;

(е) видеоснимање сведочења наведени во членот 24(1).

3. Услугите од ставот 2 се обезбедуваат во истите простории.

#### Член 10а – Право на помош во судот

Државите членки ги преземаат неопходните мерки за да се воспостави помош во просториите на судот за обезбедување информации и емоционална поддршка на жртвите.

#### Член 10б – Право на преиспитување на одлуките донесени во текот на судската постапка

1. Државите членки обезбедуваат жртвите без одлагање да бидат информирани за одлуките донесени во судските постапки што директно ги засегаат и имаат право на преиспитување на таквите одлуки. Таквите одлуки вклучуваат најмалку одлуки во согласност со следниве одредби:

(а) член 7(1) во врска со одлуките за толкување за време на судските рочишта;

(б) член 23(3).

2. Процедуралните правила според кои жртвите може да побараат преиспитување на одлуките наведени во ставот 1 се утврдуваат со националното законодавство. Државите членки обезбедуваат дека судските одлуки по барањето за такво преиспитување се носат во разумен рок.

#### Член 26а – Протоколи преку национална координација и соработка

1. Државите членки ќе воспостават и ќе имплементираат специфични протоколи за организација на услуги и активности според оваа Директива од страна на надлежните

органи и други лица што доаѓаат во контакт со жртвите. Протоколите се подготвуваат во координација и соработка помеѓу органите за спроведување на законот, органите на прогонот, судиите, органите за притвор, службите за ресторативна правда и службите за поддршка на жртвите. Целта на специфичните протоколи ќе биде минимум да обезбедат дека:

(а) жртвите добиваат информации што се приспособени на нивните променливи индивидуални потреби; со оглед на тоа што таквите информации треба да бидат едноставни и лесни за разбирање, обезбедени навреме, повторувани со текот на времето, во повеќе формати, вклучително усно, писмено и дигитално;

(б) жртви што се во притвор, вклучително и затвори, центри за притвор и ќелии за чување осомничени и обвинети, како и специјализирани установи за притвор за баратели на меѓународна заштита и центри за сместување пред преместување или во други институции, вклучително и сместувачки центри каде што се наоѓаат апликантите и корисниците на меѓународна заштита;

(i) добиваат информации за нивните права;

(ii) може да се потпрат на олеснето пријавување кривични дела;

(iii) имаат пристап до поддршка и заштита во согласност со нивните индивидуални потреби;

(iv) индивидуална процена на потребите на жртвите за поддршка и заштита, како што е наведено во членот 22, и обезбедување услуги за поддршка на жртвите со специфични потреби, земајќи ги предвид индивидуалните потреби на жртвите во различни фази од кривичната постапка.

2. Државите членки обезбедуваат протоколите наведени во ставот 1 да се ревидираат во редовни интервали за да се обезбеди нивната ефикасност, а најмалку еднаш на секои две години.

3. Државите членки ги преземаат неопходните законодавни мерки за да овозможат собирање и споделување информации, вклучително и информации што содржат лични податоци на жртвите помеѓу надлежните органи и службите за поддршка на жртвите за да обезбедат пристап до информации и соодветна поддршка и заштита на индивидуалните жртви.

#### Член 26б – Користење електронски средства за комуникација

1. Државите членки обезбедуваат жртвите на кривично дело да може да ги користат своите права предвидени во членот 3а, членот 4(1), членот 5(1), членот 5а, членот 6(1), (2), (4), (5) и (6) и членот 10б со користење електронски средства за комуникација.

2. Жртвите на кривично дело нема да бидат спречени да пристапат или на друг начин да ги користат националните системи што ги нудат електронските средства за комуникација наведени во ставот 1 врз основа на тоа дека се жители на друга држава членка.

3. Онаму каде што националните системи што нудат електронски средства за комуникација бараат употреба на електронска идентификација, потписи и печати, државите членки дозволуваат употреба на означени шеми за електронска идентификација, квалификувани електронски потписи и квалификувани електронски печати на која било



друга земја членка, како што е предвидено во Регулацијата (ЕУ) бр. 910/2014 на Европскиот парламент и на Советот.<sup>17</sup>

#### Член 26в – Права на жртвите со попреченост

1. Државите членки обезбедуваат жртвите со попреченост да имаат корист, на еднаква основа со другите, од електронските средства за комуникација, како што е наведено во членот 26б од оваа Директива со усогласување со барањата за пристапност наведени во Анекс I на Директивата (ЕУ) 2019/882 од Европскиот парламент и Советот.<sup>18</sup>

2. Државите членки обезбедуваат дека жртвите со попреченост може да пристапат на еднаква основа со другите до секоја постапка, како и до услугите за поддршка и мерките за заштита опфатени со оваа Директива во согласност со барањата за пристапност наведени во Анекс I на Директивата (ЕУ) 2019/882.

Државите членки обезбедуваат разумно сместување за жртвите со попреченост врз основа на поднесено барање.

#### Член 26г – Правни лекови

Државите членки обезбедуваат жртвите да имаат ефективен правен лек според националното законодавство во случај на прекршување на нивните права според оваа Директива.

#### Член 27а – Конкретни обврски во однос на жртвите на насилство врз жените и семејното насилство

Кога државите членки ги усвојуваат мерките за усогласување со оваа Директива, тие обезбедуваат тоа да се направи без да се влијае врз обврските од Директивата (ЕУ) .../... [за борба против насилството врз жените и семејното насилство],<sup>19</sup> кои се применливи во однос на таквите жртви покрај обврските утврдени во оваа Директива. Особено, државите членки обезбедуваат:

(а) телефонската линија за помош на жртвите, како што е наведено во членот 3а од оваа Директива, не влијае врз функционирањето на наменски и специјализирани линии за помош за жртви на насилство врз жени и семејно насилство како што се бара според членот 31 од Директивата (ЕУ) .../... [за борба против насилството врз жените и семејното насилство];

(б) обврската за преземање мерки согласно членот 5а(2) од оваа Директива не влијае врз обврската на државите членки да преземат насочени мерки за поттикнување пријавување акти на насилство врз жените или семејно насилство утврдени во членот 16(1) од Директивата (ЕУ) .../... [за борба против насилството врз жените и семејното насилство];

(в) обврската за преземање мерки согласно член 5а(3) од оваа Директива не влијае врз обврската на државите членки да преземат специјализирани мерки за да обезбедат пријавување појави на насилство врз жените или семејно насилство во прифатните и

<sup>17</sup> Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC (OJ L 257, 28.8.2014, p. 73).

<sup>18</sup> Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (OJ L 151, 7.6.2019, p. 70).

<sup>19</sup> Која сè уште не е донесена, а е во фаза на изработка.

притворните центри утврдени во членот 35(4) од Директивата (ЕУ) .../... [за борба против насилството врз жените и семејното насилство];

(г) обврската за преземање мерки согласно членот 5а(4) од оваа Директива не влијае врз обврската на државите членки да преземат насочени мерки според членот 16(4) од Директивата (ЕУ) .../... [за борба против насилството врз жените и семејно насилство];

(д) во однос на жртвите на насилство врз жените или семејно насилство, одредбите од членовите 18 и 19 од Директивата (ЕУ) .../... [за борба против насилството врз жените и семејното насилство] се применуваат како дополнување на правилата утврдени во членот 22 од Директивата 2019/29, изменета со оваа Директива;

(ѓ) протоколите за индивидуална процена на потребите на жртвите за поддршка и заштита, како што е наведено во членот 26а во врска со членот 22 од оваа Директива, не влијаат врз обврските на државите членки да издаваат упатства и да воспостават посебни механизми за жртвите на насилство врз жените и семејно насилство предвидено во членот 23, точка (б) и членот 40(2) од Директивата (ЕУ) .../... [за борба против насилството врз жените и семејното насилство].

#### **4. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕДЛОЗИ**

Од наведеното произлегува дека колку повеќе се анализираат правата на жртвите, толку повеќе се зголемува нивниот опфат и се продлабочува нивното значење. Легислативната рамка е само почеток за остварување на правата на жртвата во текот на постапувањето. За да може да се зборува за остварени права на жртвата, неопходно е да се создадат важни предуслови во рамките на државата: фондови, олеснето пријавување, недискриминација, заштита од одмазда, служби за услуги на жртвата, посебна заштита на децата и особено ранливите жртви. Но, потребите ги надминуваат границите на државата, па особено е важно да се развива меѓуграничната соработка, да се негува заемната доверба во правосудните системи и достапноста на правдата, да се почитуваат принципите за заемно признавање на донесените одлуки. Сето ова бара еден повисок степен на хармонизираност што ќе овозможи жртвите навистина да ги остварат своите права. Ако кон сето ова се има предвид податокот дека во рамките на ЕУ на годишно ниво има повеќе милиони жртви, сите наведени аспекти добиваат мултиплицирано значење.

Република Северна Македонија се наоѓа во долгогодишен процес на промена на материјалното и процесното казнено законодавство, како и законодавството што го регулира постапувањето во рамките на облиците на меѓународна соработка во кривичната материја. Токму овој процес мора да ги следи најновите трендови и измени што се налагаат со регулативата на ЕУ. Транспонирањето на директивите е првиот чекор, но веднаш потоа мора да следува фаза на правилна и целосна имплементација, а за да се оствари тоа, мора да се обезбедат предуслови.

#### **Користени извори:**

Council Directive 2004/80/EC of 29 April 2004 relating to compensation to crime victims, OJ L 261, 6.8.2004, p. 15-18.

Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA.

Directive 2011/99/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the European protection order (OJ L338, 21.12.2011, p. 2).

Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA (OJ L101, 15.4.2011, p. 1).

Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA (OJ L335, 17.12.2011, p. 1).

Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA. OJ

The Directive on combating fraud and counterfeiting of non-cash means of payment, Directive 2019/713 (OJ L123, 10.5.2019, p. 18).

Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (OJ L 151, 7.6.2019, p. 70).

DG Justice Guidance Document related to the transposition and the implementation of Directive 2012/29/EU, European Commission, DG Justice, December 2013.

Evaluation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, Commission Staff Working Document, SWD(2022) 180 final, Brussels, 28.6.2022.

Evaluation roadmap, EC, December 2020, Supporting crime victims – evaluation of the Victims' Rights Directive (europa.eu).

Proposal for a Directive on combating violence against women and domestic violence (the VAW proposal), COM (2022) 105 final, 8.3.2022.

Proposal to amend Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims<sup>15</sup>, COM (2022) 732 final, 19.12.2023

Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, Brussels, 12.7.2023, COM(2023) 424 final 2023/0250 (COD)

Regulation (EU) No 606/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 on mutual recognition of protection measures in civil matters (OJ L181, 29.6.2013, p. 4).

Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC (OJ L 257, 28.8.2014, p. 73).

**THE POSITION OF THE VICTIM IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE LIGHT OF  
THE PROPOSED AMENDMENTS TO EU DIRECTIVE 2012/29/EU**

**Abstract**

In the era of restorative justice, which has gained particular importance in the past two decades, special attention is paid to the position, rights and protection enjoyed by the victim of a crime. The focus on the position of the victim also exists in the activities of international organizations, the EU, and domestically. Advancing legislation and transposing EU directives is a *condicio sine qua non* within the existing screening process, and in anticipation of the start of negotiations for full EU membership. The EU's fruitful activities regarding the position of the victim have been going on for many years, but the foundations were laid by the Directive on establishing minimum standards for the rights, support and protection of victims of crimes from 2012, which replaced the previously valid Framework Decision no. 220 of 2001. In order to facilitate the timely and correct transposition of the Directive, the European Commission in December 2013 published the document with Guidelines for its transposition, considering the fact that the deadline for its transposition was 11/16/2015. Given the fact that knowledge about improving the position of the victim is constantly increasing, the need for changes to the said Directive from 2012 has been imposed. The proposed changes were preceded by an Evaluation of the effects of the application of the 2012 Directive published in June 2022, with the aim of identifying good practices and challenges in its full application, so in July 2023 the European Commission proposed changes to this Directive.

**Key words:** victims of crime, Directive 2012/29/EU, amendments, rights, support, help, protection